യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണ+പ്രകരണം പൂർവാർധം)/സർഗം 94

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഏവംവ് വദതി വൈ കുംഭേ ചി+ത്ത+ത്യാഗം മുഹുർ-മുഹുഃ .
അ+ന്തർ-വിചാരയൻഥ് സൗ+മ്യോ രാജാ വചന-മബ്രവീത് .. 1

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
ഹൃദയാ-കാശ-വിഹഗോ ഹൃദയ+ദ്രുമ-മർകടഃ .
ഭൂയോ-ഭൂയോ നിരസ്തം ഹി സമ+ഭ്യേ+ത്യേവ മേ മനഃ .. 2

ജാനാമി ചൈതദാ-ദാതും മ+ത്സ്യംഞ്ജ് ജാല ഇവാ-കുലമ് .
ത്യാഗ-മ+സ്യ ന ജാനാമി ചി+ത്തംൻ ദ്ര+വ്യ ഇവോ+ത്തമ .. 3

ചി+ത്ത+സ്യാദൗ+ സ്വരൂപം മേ യഥാവദ്/ഭഗവ+ന്വദ .
തത+ശ്ചി+ത്ത-പരി+ത്യാഗംയ് യഥാ-വ+ദ്വ-ദമേ+ പ്രഭോ .. 4

കുമ്ഭ ഉവാച .
വാസനൈവ മഹാ-രാജ+ സ്വരൂപംവ് വി+ദ്ധി ചേതസഃ .
ചി+ത്ത-ശബ്ദസ്തു പ+ര്യായോ വാസ-നായാ ഉദാ-ഹൃതഃ .. 5

ത്യാഗസ്-ത+സ്യാതി-സുകരഃസ് സുസാ+ധ്യഃസ്/ സ്പ+ന്ദനാ-ദപി .
രാ+ജ്യാദ+പ്യധികാ-ന+ന്ദഃഖ് കുസുമാ-ദപി സു+ന്ദരഃ .. 6

മൂർഖ+സ്യ തു മന+സ്ത്യാഗോ നൂനംൻ ദുഃസ് സാ+ധ്യതാംങ്ജ് ഗതഃ .
പാമര+സ്യേവ സാ+മ്രാ+ജ്യംൻ തൃണ+സ്യേവ സുമേ-രുതാ .. 7

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
സ്വരൂപംവ് വേദ്മി ചി+ത്ത+സ്യ വാസനാ-മയ-മാകുലമ് .
ത്യാഗഃസ് സ മ+ന്യേ ദുഃസ് സാ+ധ്യോ വ+ജ്ര-നിർ/ഗിലനാ-ദപി .. 8

സംസൃ+ത്യാമോദ-പുഷ്പ+സ്യ ദുഃഖ-ദാഹാ-നല+സ്യ ച .
ജഗ-ദബ്ജ/മൃണാല+സ്യ മോഹ-മാരുത-ഖ+സ്യ ച .. 9

ശരീര-യ+ന്ത്ര-വാഹ+സ്യ ദൃത്/പദ്മ+ഭ്രമര+സ്യ ച .
അയ+ന്താ+ച്ചേത-സസ്+ത്യാഗോ/ യഥാ ഭവതി ത+ദ്വദ .. 10

കുമ്ഭ ഉവാച .
സർവ-നാശോ∫+സ്യ യഃസ് സാധോ ചേതസഃസ് സംസൃതി+ക്ഷയഃ .
സ ഏവ ചി+ത്ത/സംൻ-ത്യാഗ ഇ+ത്യു+ക്തംൻ ദീർഘ-ദർശിഭിഃ .. 11

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
ചി+ത്ത+ത്യാഗാ-ദഹം മ+ന്യേ ചി+ത്ത-നാശഃസ്/ സുസി+ദ്ധയേ .

അഭാവഃശ് ശതശോ+ വ്യാധേഃഖ് കഥ-മ+സ്യാനു-ഭൂയതേ .. 12

കുമ്ഭ ഉവാച .
അഹം-ബീജ+ശ്ചി+ത്ത+ദ്രുമഃസ് സശാഖാ-ഫല-പ+ല്ലവഃ .
ഉ+ന്മൂലയ സമൂലംൻ തമാ-കാശ-ഹൃദയോ ഭവ .. 13

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
*ചേതസഃഖ് കിം മുനേ മൂലംങ്/ കോ്കും/രഃഖ് കോ്+സ്യ സംഭവഃ .
കാഃശ് ശാസ്ത്രാഃഖ് കേച വാ സ്ക+ന്ധാഃഖ്
കഥ-മു+ന്മൂ+ല്യതേ ച സഃ ..14

കുമ്ഭ ഉവാച .

അഹ-മർഥോ-ദയോ യോ്യം സ ചി+ത്താ-വേദനാ+ത്മകഃ .
ഏത+ച്ചി+ത്ത+ദ്രുമ+സ്യാ+സ്യ വി+ദ്ധി ബീജം മഹാമതേ .. 15

പര-മാ+ത്മ-പദംങ് ക്ഷേത്രംങ് ക്ഷേത്രം മായാ-മയ+സ്യ തത് .
ഏതസ്-മാത്/പ്രഥമോദ്/ഭിന്നാ/ദംങ്-കുരോ്നു-ഭവാ-കൃതിഃ .. 16

നി+ശ്ചയാ+ത്മാ നിരാ-കാരോ ബു+ദ്ധി-രി+ത്യേവ സോ+ച്യതേ .
അ+സ്യ ബു+ദ്ധ്യഭി-ധാന+സ്യ യാ+ങ്കുര+സ്യ+ പ്രപീ-നതാ .. 17

സംക+ല്പ-രൂപിണീ ത+സ്യാ+ശ്ചി+ത്ത-നാമ-മനോ-ഭിധാ .
ജീവോ മി+ഥ്യോപ-ലംഭാ+ത്മാ ശൂ+ന്യാ+ത്മാ+ ഹ്യുപലോ-പമഃ .. 18

സ്തംഭഃഖ് കായോ്യ-മേത+സ്യ/+ സ്നാ+(യു-അ)+സ്ഥിര-സര+ഞ്ജിതഃ .
ദേശാ+ന്തരേ്+ങ്കുരോ+ദ്ദേശേ കാല+സ്പ+ന്ദോ്+സ്യ വാസനാ .. 19

ശാഖായാ+ശ്ചി+ത്ത-വൃ+ക്ഷ+സ്യ ദീർഘാ ദൂര-ഗതാ+സ്തതാഃ .
ഇന്ദ്രിയാ+(ണി-അ)+ല്പ-ഭോഗാ+ശ്ച ഭാവാ-ഭാവാ+ത്മയോ-നയഃ .. 20

വിട-പൗഘാ മഹാ+ന്തോ്+സ്യ ശുഭാ-ശുഭ-ഫലാ-കുലാഃ .
ഈദൃശ+സ്യാ+സ്യ ചി+ത്ത+സ്യ ദുർവൃ+ക്ഷ+സ്യ+ പ്രതി+ക്ഷണമ് .. 21

ശാസ്ത്രാ-വില-വനംങ് കുർവ+ന്മൂല-കാഷേ ഭരംങ് കുരു .
ശിഖിധ്വജ ഉവാച .
ചി+ത്ത+ദ്രുമസ്യ ശാഖാദേഃഖ് കുർവാണോ്ഹംവ് വികർതനമ് .. 22

കഥംങ് കരോമി മൂല+സ്യ നിഃശ് ശേഷ കഷണം മുനേ .
കുമ്ഭ ഉവാച .
വാസനാ വിവിധാഃശ് ശാഖാഃഫ് ഫല+സ്പ+ന്ദാ-ദിനാ+ന്വിതാഃ . 23

അഭാവിതാ ഭവ+ന്ത്യ+ന്തർ/ലൂനാഃസ് സംവിദ്-വലേന തേ .
അസം/സ+ക്ത-മനാ മൗനീ ശാ+ന്ത-വാദ-വിചാരണഃ .. 24

സംപ്രാപ്ത-കാരീ യഃസ് സോ്ഽന്തർ/ലൂന+ശ്ചി+ത്ത-ലതോ ഭവേത് .
ചി+ത്ത+ദ്രുമ-ലതാ-ജാലം പൗരുഷേണ വികർത-യൻ .. 25

യസ്-തിഷ്ഠതി സ മൂല+സ്യ യോ+ഗ്യോ നി-ക-ഷ-ണേ ഭവേത് .
ഗൗണം ശാഖാ-വില-വനം/ മുഖ്യം മൂല-വികർ/തനമ് .. 26

ചി+ത്ത-വൃ+ക്ഷ+സ്യ തേന+ ത്വം മൂല-കാഷ-പരോ ഭവ .
മു+ഖ്യ+ത്വേന മഹാ-ബു+ദ്ധേ മൂല-ദാഹ-മലംങ്ങ് കുരു .. 27

ചി+ത്ത-ക+ണ്ടക-ഖ+ണ്ഡസ്യ ഭവ+ത്യേ-വ-മ/ചി+ത്തതാ .
ശിഖിധ്വജ ഉവാച .
അഹം-ഭാവാ+ത്മന+ശ്ചിത്ത+ദ്രുമ-ബീജ+സ്യ ഹേ മുനേ .
കോ്ഽനലോ ദഹനാ+ഖ്യേ്ഽസ്മിൻ/കർമ+ണ്യർഥ-കരോ ഭവേത് .. 28

കുമ്ഭ ഉവാച .
രാജൻഥ് സ്വാ+ത്മ-വിചാരോ്ഽയംങ്ങ് കോ്ഽഹം സ്യാമിതി രൂപ-ധൃക് .
ചിത്ത-ദുർ+ദ്രുമ-ബീജ+സ്യ ദഹനേ ദഹനഃസ് സ്മൃതഃ .. 29

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .
മുനേ മയാ+ സ്വയാ ബു+ദ്ധ്യാ ബഹുശഃഫ് പ്രവി-ചാരി-തമ് .
യാവ+ന്നാഹംഞ്ങ് ജഗ+ന്നോർവീ/വന-മ+ണ്ഡല-മ+ണ്ഡിതമ് .. 30

നാ+ദ്രേസ്-തടംൻ ന വിപിനംൻ ന-പർണ+സ്പ+ന്ദ-നാദി ച .
ജഡ+ത്വാൻ-ന-ച ദേഹാദി/ ന മാംസാ(സ്ഥി-അ)സൃ-ഗാദി ച .. 31

കർമേ+ന്ദ്രിയാ+ണ്യപി ന-ച/ ന-ച ബു+ദ്ധീ+ന്ദ്രി-യാണി ച .
ന മനോ നാപി ച മതിർ/നാഹംങ്ങ് കാര+ശ്ച ജാ+ഡ്യതഃ .. 32

കടക+ത്വംയ് യഥാ ഹേമ്നി തഥാഹംൻത്വം ചിദാ+ത്മനി .
ജഡംൻ ത്വസ+ദ്രൂപ-തയാ തേന ത+ന്നാസ്തി ഹേ മുനേ .. 33

സംനി-വേശ-നിവാസാ+ത്മാ സർവാർ/ഥാദിഃഫ് പരേ പദേ .
വി+ദ്യതേ നാ+ന്യ-ദ+ന്യ+ത്വാൻ-നഭസീവ മഹാ+ദ്രുമഃ .. 34

ജാന+ന്ന-പീതി ഭഗവൻ നഹംൻ-ത്വ-മല-മാർജനമ് .
*അന്തർ യജ് ജ്ഞംൻ- ന ജാനാമി തേന ത+പ്യേ ചിരം മുനേ .. 35

കുമ്ഭ ഉവാച .

ഏതാ-വ+ന്മാത്രകംവ് വൃ+ന്ദംയ് യദി ന+ ത്വം മഹീപതേ .
ജഡ+ത്വാത്-ത+ന്മഹാ-ബു+ദ്ധേ യോ്ഽസി ത+ദ്വദ മ്യേ്ഽനഘ .. 36

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .

ചി+ന്മാ+ത്ര-മഹമ+ച്ഛാ+ത്മ/വേദനംവ് വിദുഷാംവ് വര .
യ+ത്ര ഭാവാഃസ് സ്വദ+ന്തേ തേ/ നിർണീ-യ+ന്തേ ച യേന വാ .. 37

ഏവം-രൂപസ്യ മേ ല+ഗ്നംൻ നൂനം മ-ല-മ-കാരണമ് .
സകാരണംവ് വാഹ-മിതി യത്പദംഞ്ച് ച-ന വേദ്+മ്യഹമ് .. 38

അസ+ദേത-ദനാ+ത്മീയം പ്രമാർ/ഷ്ടും മല-മാ+ത്മനഃ .
മുനേ യദാ ന ശക്നോമി തേന ത+പ്യേ സുദാരുണമ് .. 39

കുമ്ഭ ഉവാച .
ബ്രൂഹി കിംൻ ത+ന്മഹാ-ബാഹോ ലഗ്നംൻ തവ മലം മഹത് .
സ്ഥിതോ/സി യേന സംസാരീ സതാ വാ+പ്യ/ഥവാ/സതാ .. 40

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .

ചി+ത്ത+ദ്രു-മ+സ്യ യദ്/ബീജ/-മഹം-ഭാവ+ശ്ച മേ മലമ് .
ത+ച്ച+ ത്യക്തുംൻ ന ജാനാമി+ ത്യ+ക്തംൻ ത്യ+ക്ത-മുപൈതി മാമ് .. 41

കുമ്ഭ ഉവാച .

കാരണാജ്-ജായതേ കാ+ര്യംയ് യ+ത്തത്-സർവ+ത്ര സംഭവേത് .
*അ+ന്യ+ത്/-ത്വസദ്/-ദ്വി-ച+ന്ദ്രാഭംൻ ദൃഷ്ട-മേത+ന്ന വി+ദ്യതേ .. 42

കാരണാജ്-ജായതേ കാ+ര്യ/മഹംഭാവാദ്/ഭവാ+ങ്കുരഃ .
ഇതി കാരണ-മ+ന്വി+ഷ്യ കഥ-യ+സ്വ മമാ-ധുനാ .. 43

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .
മുന്യേ/ഹ-മിതി ദോഷ+സ്യ വേദനംവ് വേദ്മി കാരണമ് .
ത+ദ്യഥോ-പശമംയ് യാതി ത+ന്മേ വദ മുനീ+ശ്വര .. 44

ചിത+ശ്ചേ+ത്യോൻ-മുഖ+ത്വേന ദുഃഖാ-യായ-മഹംസ്ഥിതഃ .
ചേ+ത്യോപ-ശമനം ബ്രൂഹി മുനേ തദുപ-ശാ+ന്തയേ .. 45

കുമ്ഭ ഉവാച .
കാരണംങ്ങ് കാരണ+ജ്ഞോ/സി വേദന+സ്യ വദാശു മേ .
തത+സ്ത്വാം ബോധ-യി+ഷ്യാമി കാരണാ-കാരണ+ക്രമമ് .. 46

വേ+ദ്യ-വേദന-രൂപ+സ്യ ചേ+ത്യസം/ചേത-ന+സ്യ മേ .
അകാരണംങ്ങ് കാരണതാംയ് യ+ദ്യാതംൻ തവ ത+ദ്വദ .. 47

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
ചേ+ത്യ-ചേതന-രൂപ+സ്യ വേ+ദ്യ/സംവ് വേദനാ-കൃതേഃ .
ഇയം പദാർഥ-സ+ത്തേഹ ദേഹാദി കാരണം മുനേ .. 48

ശരീ-രാദി-തയോ-ദേതി വേദനംവ് വസ്തു-സ+ത്തയാ .
അസ+ത്യാ-ഭാസയാ+ സ്പ+ന്ദോ യഥാ പവന-ലേഖയാ .. 49

അസ+ത്താ വസ്തു-സ+ത്തായാ നാവ-ഗ+ച്ഛാ+മ്യഹംയ് യഥാ .
അഹംൻ-ത്വ/വേദനംഞ്ച് ചിത്ത/ബീജം സമുപ+ശാ+മ്യതി .. 50

കുമ്ഭ ഉവാച .
വി+ദ്യതേ യദി ദേഹാദി-വസ്തു-സ+ത്താ തദസ്തി തേ .
അഭാവാദ്-ദേഹ-സത്താദേഃഖ് കിംൻ നിഷ്ഠംൻ തവ വേദനമ് .. 51

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .

യ+സ്യോപ-ലഭ്യതേ കിംചിത്-സ്വരൂപംങ്ങ് കലനാ+ത്മകമ് .
അസ+ദ്രൂപംങ്ങ് കഥംൻ തഥ്-സ്യാത്/പ്രകാശഃസ് സ്യാത്/കഥംൻ തമഃ .. 52

ഹസ്ത-പാദാദി-സംയ് യു+ക്തഃഖ് ക്രിയാ-ഫല-വിലാസ-വാൻ .
സദാനു-ഭൂയ-മാനോ്യംൻ ദേഹോ നാസ്തി കഥം മുനേ .. 53

കുമ്ഭ ഉവാച .
കാരണംയ് യ+സ്യ കാര്യ+സ്യ ഭൂമിപാല ന വി+ദ്യതേ .
വി+ദ്യതേ നേഹ തഥ്-കാര്യംൻ തത്-സംവ് വി+ത്തിസ്തു വി+ഭ്രമഃ .. 54

കാരണേന വിനാ കാ+ര്യം ശരീരംൻ ന കദാചന .
*വി+ദ്യതേ യ+സ്യ നോ ബീജംൻ തദ്-ദ്ര+വ്യംങ്ങ് kveva(ക്വേവ) ജായതേ .. 55

അകാരണംൻ തു യത്കാ+ര്യം സദി-വാ+ഗ്ര്യേനു-ഭൂയതേ .
തദ്-ദ്രഷ്ടുർ/വിഭ്രമാ+ദ്വിദ്ധി മൃഗ-തൃഷ്ണാ-ജലോ-പമമ് .. 56

അവി+ദ്യ-മാന-മേവ+ ത്വംവ് വി+ദ്ധി മി+ഥ്യാ+ഭ്ര-മോദിതമ് .
നാതി-യ+ത്ന-വതോ്+പ്യേതൻ മൃഗതൃഷ്ണാമ്ബു ല+ഭ്യതേ .. 57

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .
അസതോ+ ദ്വീ+ന്ദു-ബിമ്ബാ-ദേർ/ന-യു+ക്തംങ്ങ് കാരണേ+ക്ഷണമ് .
വ+ന്ധ്യാ-തനയ-സർവാങ്ഗ-മ+ണ്ഡനംങ്ങ് കസ്യ രാജതേ .. 58

കുമ്ഭ ഉവാച .
കാരണേന വിനാ കാ+ര്യം ശരീരാ+ദ്യ+സ്ഥി/പ+ഞ്ജരമ് .
അവിദ്യ-മാന-മേവേദംവ് വി+ദ്ധ്യസം-ഭവതോ നൃപ .. 59

ശിഖിധ്വജ ഉവാച .

ഹസ്ത-പാദാദി-യു+ക്ത+സ്യ ശരീര+സ്യ മുനീ+ശ്വര .
നി+ത്യ-മാല+ക്ഷ്യ-മാണസ്യ പിതാ കസ്മാ+ന്ന കാരണമ് .. 60

കുമ്ഭ ഉവാച .
കാരണാ-ഭാവതോ രാജൻ/പിതാ നാമ ന വി+ദ്യതേ .
അസതോ യ+ത്തു സംഞ്ജ് ജാത/മസദേവ തദു+ച്യതേ .. 61

പദാർഥാനാംഞ്ജ് ച കാ+ര്യാണാംങ്ങ് കാരണം ബീജ-മു+ച്യതേ .
സംഭവ+ത്യങ്ഗ ജഗതി ന-ബീജേന വിനാ+ങ്കുരഃ .. 62

തസ്മാ+ന്ന കാരണം+ യ+സ്യ കാര്യ+സ്യേഹോപ-പ+ദ്യതേ .
ബീജാ-ഭാവേ ഹി ത+ന്നാസ്തി തത് -സംവി+ത്തിസ്തു വി+ഭ്രമഃ ..63

അവ+ശ്യംങ്ങ് ഖലു യ+ന്നാസ്തി നിർബീജംൻ ത+ന്മതി+ഭ്രമഃ .
ദ്വീ+ന്ദു+ത്വ-മരുഭൂ+(മി-അം)ബു-വ+ന്ധ്യാ-പുത്ര-ദശാ-സമമ് .. 64

ശിഖി+ധ്വജ ഉവാച .
പിതാ-മഹാനാം പു+ത്രാണാം പിതൃണാം ച ജഗ+ത്ത്രയേ .
ആദ്യഃഫ് പിതാമഹഃഖ് കസ്മാത്/പൂർവോത്-പ+ത്തൗ ന കാരണമ് .. 65

കുമ്ഭ ഉവാച .
ആദ്യഃഫ് പിതാ-മഹോ യഃസ് സ്യാത്/-സോ്ഽപി നാസ്+ത്യേവ ഭൂപതേ .
കാരണാ-ഭാവതോ നി+ത്യംയ് യദാ ഭാവോ ന ക+സ്യചിത് .. 66

കാരണ+സ്യ+സ്വ-ബീജ+സ്യ നി+ത്യാ-ഭാവാത്-പിതാമഹഃ .
അന്യഃസ് സ ദൃ+ശ്യ-മാനോപി+ ഭ്രമാ-ദ+ന്യോ ന വിദ്യതേ .. 67

മൃഗ-തൃഷ്ണാമ്ബു-വദ്/ഭ്രാ+ന്തി/രൂപ ഏവാവ-ഭാസതേ .
പിതാ-മഹാർഥ-കാരി+ത്വ/മപി ത+സ്യ+ ഭ്രമാ+ത്മകമ് .. 68

പിതാ-മഹോ-ദരേ ത+സ്യ മി+ഥ്യാ+പ്ര+ത്യ-യതഃസ് സ്ഥിതിഃ .
ഘനാ തവ നിവൃ+ത്തൈവ മാർജ-യി+ഷ്യാ+മ്യഥേ-തരത് .. 69

തസ്മാ+ച്ചിദാ+ത്മക-തയാ+ത്മനി ചി+ത്ത-തോ്ഽയം
നി+ത്യം സ്വയം ക-ച-തി ഭൂ-മി-പ ദേവ-ദേവഃ .
തേനൈവ പദ്മജ ഇതി+ സ്വയ-മാ+ത്മനാ+ത്മാ
പ്രോ+ക്തഃസ് സ്വരൂപ ഇതി ശാ+ന്തമിദം സമ+സ്തമ് .. 70

ഇ+ത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠ-മഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോപായേഷു നിർവാണ+പ്രകരണേ പൂർവാർധേ ശിഖി+ധ്വജാവ-ബോധനംൻ നാമ ചതുർ-നവതി-തമഃസ് സർഗഃ ..94..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
5.12.2023